

Zitting 1974-1975

12 929

Verlenging en wijziging van de Machtigingswet inschrijving studenten

Nr. 11

Verslag van een gehoor

Vastgesteld 27 februari 1975

De vaste commissie voor onderwijs en wetenschappen heeft, na kennisgeving van de memorie van antwoord, in het kader van haar voorbereidend onderzoek van dit wetsontwerp op 19 februari 1975 zeven landelijke organisaties ontvangen die naar haar oordeel representatief zijn voor de bij het vraagstuk van de numerus fixus nauwst betrokken groeperingen.

Deze zeven organisaties waren: de Academische Raad¹, de HBO-raad in oprichting, het Landelijk Beraad van Studentendecanen¹, het Landelijk Overleg van Grondraden, het Interuniversitair Studenten Overleg, de Algemene Vereniging van Schoolleiders bij het VWO en AVO, en de Nederlandse Vereniging van Schooldekanen¹.

De commissie heeft de eer van de gevoerde gesprekken als volgt verslag te doen. Zij beperkt zich daarbij tot een samenvatting van hetgeen van de kant van de gehoorde organisaties naar voren is gebracht.

1. Academische raad

De Academische Raad wees er in zijn tevoren toegezonden schrijven op, dat hij de machtigingswet inschrijving studenten tot dusver uitsluitend heeft beschouwd als een noodwet die een tijdelijk karakter dient te hebben. In het kader van een dergelijke noodwet, aldus de raad, past niet de nu bij nota van wijziging toegevoegde bepaling dat de minister bij de instelling van een numerus fixus ook de ontwikkeling op de arbeidsmarkt in zijn overwegingen kan betrekken. Daarmee brengt de regering een structureel element in de machtigingswet dat in deze noodwet principieel niet thuishoort. Uitsluitend de beschikbare capaciteit dient voor de vaststelling van een numerus fixus criterium te zijn.

Met betrekking tot de werkingsduur van de wet merkte de raad in zijn schriftelijk commentaar op, dat in het huidige stadium een verlenging van de wet met meer dan één jaar niet gewenst is. De raad is van oordeel dat eventuele verdere verlengingen steeds voor één jaar zouden moeten geschieden, zodat het beleid regelmatig ter toetsing komt en de wet, zo nodig, jaarlijks kan worden bijgesteld.

¹ Deze organisatie had tevoren een schriftelijk stuk bij de commissie ingezonden dat op de griffie ter inzage ligt.

De voorzitter van de raad, prof. dr. G. Brennkemeyer, zei in een mondelinge toelichting dat de raad zeer verbaasd was dat het argument van de arbeidsmarkt, dat eerder van regeringszijde alleen in terloopse opmerkingen is genoemd, nu uitdrukkelijk in de wet wordt opgenomen. In vorige discussieronden hebben de betrokken bewindslieden steeds gezegd dat dit volstrekt niet de bedoeling was. Het zou, zo meent de raad, ook geheel in strijd zijn met het systeem en de beweegreden van de wet.

Drs. W. L. Couprie betoogde dat de (door staatssecretaris Klein gedeelde) voorkeur van de Academische Raad voor algehele loting bij het toewijzen van plaatsen in studierichtingen met een numerus fixus mede gegrond was op de overtuiging dat het hier om een tijdelijke noodwetgeving ging. Wanneer de numerus fixus echter een zaak van lange termijn wordt, acht de raad het zinvol zich ook op andere toewijzingsmethoden te bezinnen. Daartoe geeft het in november vorig jaar verschenen rapport van de commissie-Duparc, dat een systeem van gewogen loting aanbeveelt, een aanzet. De gedachtenvorming hierover binnen de instellingen en de faculteiten is thans op gang gekomen. De Academische Raad zelf heeft over een mogelijke andere selectieprocedure voor de lange termijn nog geen standpunt bepaald. Voor de korte termijn – en de raad benadrukt daarbij nogmaals het tijdelijke karakter van de wet – wordt de voorkeur voor algehele loting gehandhaafd.

Over het verband tussen selectie en rendement zei de heer J. Moorman, dat een verhoging van het rendement in de studierichtingen met een numerus fixus om voor de hand liggende redenen zal leiden tot een rendementsverlaging in andere studierichtingen, b.v. in die waarheen afgewezen studenten tijdelijk uitwijken (parkeerstudies).

Wat het structurele karakter van de toelatingsproblematiek betreft maakte de heer Moorman onderscheid tussen een langdurige onderwijskundige noodsituatie, zoals die nu al een aantal jaren bij de medische studie bestaat, en een numerus fixus op grond van de situatie op de arbeidsmarkt. In het laatste geval kan immers ook bij voldoende onderwijscapaciteit een numerus fixus worden vastgesteld.

De vestiging van een nieuwe medische faculteit in Maastricht heeft de Academische Raad altijd gezien uit het oogpunt van uitbreiding van de landelijke onderwijscapaciteit. In de toelichting op het aan de raad om advies voorgelegde voorontwerp van wet wordt dit ook met zoveel woorden gezegd. De raad betreurt het zeer dat nadien het argument van de capaciteitsverhoging onder tafel is verdwenen en plaats heeft moeten maken voor argumenten op het vlak van onderwijskundige experimenten en regionale spreiding. Voor het starten van een onderwijskundig experiment was wel een goedkopere oplossing denkbaar geweest dan de oprichting van een nieuwe universiteit. De Academische Raad heeft er ernstig bezwaar tegen de nieuwe faculteit in Maastricht niet langer geplaatst wordt in het kader van een vergroting van de totale medische opleidingscapaciteit in den lande.

Betrouwbare cijfermatige ramingen van de vraag op de arbeidsmarkt zijn niet voorhanden. De ervaringen in het verleden, zoals met de nota van de commissie-Dalmulder in 1968, hebben geleerd dat men op dergelijke ramingen nauwelijks een beleid kan bouwen. Zou men op de prognoses van de commissie-Dalmulder werkelijk zijn afgegaan – en hetzelfde geldt voor voorspellingen van de zijde van het bedrijfsleven omtrent de behoefte aan scheidkundigen – dan zou dat tot desastreuze gevolgen hebben geleid. Bovendien moet men rekening houden met het verschijnsel dat een toeneming van het aanbod, bijvoorbeeld van psychologen, op zichzelf een toeneming van de vraag kan veroorzaken.

Van de zijde van de Academische Raad werd in antwoord op een vraag uit de commissie voorts opgemerkt dat de methode-Loevendie voor de capaciteitsberekening nog niet dwingend aan de instellingen is voorgeschreven omdat op deze methode nogal wat kritiek bestaat. Het betreft hier namelijk een uitsluitend technische rekenmethode, waarin allerlei beleidsaspecten onvoldoende tot uitdrukking komen. Een nieuwe commissie voor de capaciteitsproblematiek heeft thans de uitdrukkelijke opdracht ook deze beleidsaspecten in de beschouwingen te betrekken.

De Academische Raad handhaaft zijn voorkeur voor integrale loting zolang de wet het karakter van een tijdelijke noodwet behoudt. Hij verbindt daaraan de wens dat uitgelote studenten een volgend jaar rechtstreeks worden toegelaten. De vrees dat dit tot een onaanvaardbaar groot stuwmeer van wachtenden zal leiden is grotendeels een kwestie van gezichtsbedrog. Het aantal studenten dat buiten de poorten wordt gehouden blijft immers even groot; het wordt alleen duidelijker zichtbaar.

Over de bij nota van wijziging aan artikel 3 ter, derde lid, toegevoegde bepaling is de Academische Raad niet gehoord.

Op de vraag of geen schimmenspel wordt opgevoerd wanneer men blijft uitgaan van de numerus fixus als een tijdelijke noodmaatregel, daar immers te voorzien valt dat de huidige toelatingsbeperking zeker nog vijf tot tien jaar zal duren, antwoordde de heer Brenninkmeyer dat de Academische Raad al jarenlang bepleit dat hierover, ook in het parlement, principiële uitspraken zullen vallen. Het is mede de regering die dit schimmenspel opvoert om het parlement tot bepaalde beslissingen te dwingen.

2. HBO-raad in oprichting

Namens de HBO-raad in oprichting maakte mr. J. Loef allereerst het voorbehoud dat deze raad, gezien het feit dat hij nog in oprichting is, niet geacht mag worden thans reeds te spreken namens het hoger beroepsonderwijs in zijn totaliteit.

Een verdere verlenging van de numerus fixus in het wetenschappelijk onderwijs, aldus de heer Loef, brengt voor het hoger beroepsonderwijs de kans mee op een sterke toeneming van de belangstelling voor dit onderwijs doordat uitgelote studenten bij het w.o. zich tot het h.b.o. gaan wenden. In een aantal sectoren van het h.b.o. zal het niet mogelijk zijn deze uitgelote studenten op te vangen zonder dat tevoren een vergroting van de onderwijs-capaciteit tot stand is gekomen.

Drs. W. J. Deetman vestigde er de aandacht op dat volgens het wetsontwerp dat thans voorligt de numerus fixus tevens kan gaan gelden voor hogere studiejaren dan het eerste. Bij de docentenopleidingen heeft dit enige ongerustheid gewekt in verband met de onlangs geopende mogelijkheid voor leraren met een tweedegraads bevoegdheid om voor het behalen van de eerste graad over te stappen naar de universiteit. Het zou te betreuren zijn indien deze nieuwe mogelijkheid nu door de numerus fixus weer in gevaar zou komen.

De heer H. Lous betoogde dat zich in het hoger agrarisch onderwijs een vergelijkbaar probleem voordoet. Men heeft daar reeds een propedeutische fase in de studie ingebouwd en zou gaarne zien dat studenten die deze propedeuse met succes hebben doorlopen (het gaat daarbij vaak om zeer goede h.a.v.o.-abituriënten die langs deze weg alsnog naar het wetenschappelijk onderwijs willen) de mogelijkheid behielden om zonder tijdverlies over te stappen naar de landbouwhogeschool of ook wel de veeartsenijkundige studie. Naarmate vorderingen worden gemaakt op de weg naar één gedifferentieerd hoger onderwijs, zullen situaties als deze zich in toenemende mate gaan voordoen.

De heer B. Determeyer, student, zei dat de studentenorganisaties in het h.b.o. de machtigingswet afwijzen. Zij gronden dit niet uitsluitend op de praktische bezwaren die hier naarvoren worden gebracht, maar ook op de principiële overweging dat voor niemand die daartoe de mogelijkheden bezit een belemmering mag worden opgeworpen om wetenschappelijk onderwijs te volgen. Het is bovendien niet ondenkbaar dat als gevolg van de numerus fixus steeds meer studenten eerst naar het h.b.o. zullen komen om te trachten vandaar naar het w.o. door te stromen. Een dergelijke ontwikkeling achten de studenten in ieder geval verwerpelijk.

Met de centrale aanmelding voor het h.b.o. wordt op dit moment een proef genomen bij het sociaal-pedagogisch onderwijs. Een aantal instellingen

gen doen daaraan echter niet mee omdat zij vrezen dat op deze manier rechtstreeks wordt aangekoerst op centrale plaatsing. De problemen die deze centrale aanmelding zou moeten verhelpen, zoals dat van de meervoudige aanmeldingen, zijn evengoed op een eenvoudiger en minder omslachtige manier op te lossen, bijvoorbeeld door aan het eind van de aanmeldingsprocedure lijsten met aanmeldingen en geplaatsten op te sturen naar het centraal Bureau Aanmelding en Plaatsing te Groningen, waar men dan op betrekkelijk eenvoudige wijze een overzicht van de werkelijke vraag en het werkelijke tekort aan capaciteit kan samenstellen. De vrees dat men via een systeem van centrale aanmelding ook op centrale plaatsing aankoerst is in het h.b.o. duidelijk aanwezig. De studenten menen dat dit een verkeerde weg zou zijn. Een juiste oplossing zou zijn, te zorgen voor uitbreiding van de onderwijscapaciteit waar dat nodig is.

De heer Loef merkte op dat in het h.b.o. de meningen over de centrale aanmelding nog verdeeld zijn. Een centrale registratie op basis van vrijwilligheid, waarover reeds gesproken is in een commissie a.v.o.-h.b.o. die de aansluitingsproblematiek van de h.a.v.o.-abituriënten in het h.b.o. bestudeert, zou op minder weerstand stuiten en zeker een kans verdienen voordat men tot een verplichte aanmelding overgaat.

Over de vraag selectie of loting in het kader van de voorliggende wet heeft de HBO-raad zich geen mening gevormd. Hij beschouwt dit als een zaak die in de eerste plaats de Academische Raad aangaat.

Prof. J. L. M. Hardy, sprekend namens het kunstonderwijs, betoogde dat in het kunstonderwijs selectieve toelating een noodzakelijke voorwaarde is. Vandaar dat vooral ook in deze sector van het h.b.o. beduchtheid heerst dat centrale aanmelding op een gegeven ogenblik zal leiden tot centrale toewijzing van plaatsen. Ook voor de zich aanmeldende studenten zou dit weinig aantrekkelijk zijn, omdat juist in het kunstonderwijs elke instelling een uitgesproken eigen identiteit heeft. Kiest een student voor een bepaalde academie voor beeldende kunst of voor een bepaald conservatorium, dan gaat het gewoonlijk om een zeer bewuste en gerichte voorkeur. Centrale aanmelding en plaatsing zou in het kunstonderwijs al heel slecht passen.

Ir. L. C. Viëtor merkte op dat ook de sociale academies vrezen dat een centraal aanmeldingssysteem gaat leiden tot een inbreuk op de toelatingsprocedures waaraan deze academies veel belang hechten. Tegen een centrale registratie van aanmeldingen bestaat geen enkel bezwaar.

De heer Lous zei dat de tien instellingen van hoger agrarisch onderwijs het afgelopen studiejaar ongeveer de helft van de rond 1600 gegadigden hebben toegelaten. Hiertoe zijn toelatingscommissies werkzaam die in gesprekken met de zich aanmeldende studenten vooral hun drijfveren bij het kiezen van de studie nagaan. Een element van willekeur valt hieraan niet te ontzeggen. Maar het capaciteitsprobleem is nu eenmaal groot, vooral wanneer de druk die van het wetenschappelijk onderwijs uitgaat verder toeneemt.

De heer Loef bracht naar voren dat de resultaten in het eerste studiejaar van het hoger technisch onderwijs over het algemeen nogal slecht zijn, maar dat de commissie-Korsten daarbij toch geen verschil van betekenis heeft kunnen opmerken tussen h.t.s.-en met en zonder een bepaald toelatingssysteem, bijvoorbeeld op basis van cijfers. Men schijnt de kern van het probleem vooral te moeten zoeken in het ontbreken van een goed gemotiveerde studiekeuze.

Een sterk argument voor loting bij de toelating tot het h.b.o. is volgens de heer Loef, dat in geval van selectie de h.a.v.o.-abituriënten ernstig in de verdrukking zullen raken.

Drs. A. J. Geuzendam merkte op dat het hoger economisch en administratief onderwijs nog niet met capaciteitsproblemen heeft te worstelen. Het vorig jaar konden alle aanmeldingen worden gehonoreerd.

Over het gewicht, toe te kennen aan de vraag op de arbeidsmarkt, zei prof. Hardy dat ook aan de vraag van individuele studenten naar een bepaalde vorm van onderwijs niet zo maar mag worden voorbijgegaan. Dat de overheid streeft naar een zeker evenwicht tussen vraag en aanbod van afgestu-

deerden leek hem alleszins redelijk, zolang dat maar niet betekent dat de vraag op de arbeidsmarkt allesbeslissend wordt.

De heer Deetman voegde hieraan toe dat met de pedagogische academies al sinds jaar en dag op basis van vrijwilligheid aan de hand van bepaalde prognoses overleg plaatsvindt over de aantallen toe te laten studenten.

3. Landelijk Beraad van Studentendecanen

Het Landelijk Beraad van Studentendecanen gaf in zijn tevoren toegezonden schrijven een analyse van de verschillen tussen de machtigingswet zoals die in 1972 van kracht werd en de nu door de regering voorgestelde tekst. Geconcludeerd werd dat de numerus fixus meer en meer een structureel karakter krijgt en dat nu ook de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt een rol bij het toelatingsbeleid gaan spelen. In het verleden zijn ramingen over de toekomstige maatschappelijke behoefte aan afgestudeerden echter meestal onjuist gebleken. Voorts is onduidelijk of bij het hanteren van het begrip maatschappelijke vraag geabstraheerd wordt van veranderingen in de inkomensstructuur.

Het LBS meent dat de hele problematiek van de maatschappelijke vraag naar afgestudeerden nog onvoldoende door de regering is uitgewerkt. De studentendecanen zijn daarom van mening dat deze problematiek niet in het kader van de machtigingswet in het parlement moet worden behandeld en dat het arbeidsmarkt criterium op dit ogenblik niet in de wet mag worden opgenomen. Zonder dit criterium kan de problematiek van de numerus fixus slechts structureel worden genoemd indien de mogelijkheid of de bereidheid ontbreekt om extra middelen voor het wetenschappelijk onderwijs beschikbaar te stellen. In enkele studierichtingen zijn de problemen niet direct oplosbaar. Voor deze richtingen zal de noodwet voorlopig moeten worden gecontinueerd.

In het algemeen zijn de studentendecanen van mening dat het geven van een meer structureel karakter aan de numerus fixus pas in discussie kan komen wanneer het parlement zich heeft uitgesproken over de herstructurering van het wetenschappelijk onderwijs en over het hoger onderwijs nieuwe stijl.

De praktijk van de studentendecanen werpt geen nieuw licht op de vraag, welke selectiemethode de beste is. Wel is het hun ervaring dat bij herhaald uitloten de gevolgen vaak schrijnend zijn. Zij menen daarom met klem te moeten pleiten voor een zo groot mogelijke zekerheid voor de uitgeloten. De meeste zekerheid wordt gegeven bij een systeem van wachtlijsten.

In antwoord op vragen uit de commissie deelde de heer H. A. G. Dings (studentendecaan te Nijmegen) mee, dat een recent onderzoek in Nijmegen heeft uitgewezen dat van een groep van 76 uitgelote studenten, die aanwezig waren op voor hen georganiseerde opvangdagen, 81 procent zich had laten inschrijven voor een parkeerstudie. Drs. T. F. M. Janssen (Amsterdam) voegde hieraan toe dat cijfermatige gegevens in verband met de numerusfixusproblematiek in de allereerste plaats van het departement verwacht mogen worden. Niet alleen omtrent de parkeerstudies, maar ook op tal van andere terreinen beschikt het Centraal Bureau Aanmelding en Plaatsing zijns inziens over een schat van gegevens waarvan veel te weinig gebruik wordt gemaakt.

Drs. P. T. Vlaar (Erasmus Universiteit Rotterdam) lichtte de bezwaren van de studentendecanen toe tegen het opnemen in de numerus-fixuswet van criteria als de maatschappelijke behoefte en de vraag op de arbeidsmarkt. Voor een goed onderbouwde discussie over deze diep ingrijpende aspecten biedt de machtigingswet inschrijving studenten niet het juiste kader. Die wet kan dat onmogelijk dragen. Vandaar de voorkeur van de studentendecanen voor een voorafgaande behandeling van het wetsontwerp herstructurering wetenschappelijk onderwijs, waarbij tal van andere in dit verband van belang zijnde factoren aan de orde kunnen komen. In afwachting daarvan zou

de machtigingswet inschrijving studenten alleen in haar bestaande vorm mogen worden verlengd.

Drs. S. H. Piersma (Amsterdam) zei zich nauwelijks te kunnen voorstellen dat het criterium van de maatschappelijke vraag nu in deze machtigingswet zo'n sterk accent zou krijgen, terwijl men daar een paar jaar geleden alleen maar heel voorzichtig over durfde praten, en dan alleen bij wijze van voorlichting.

De voorkeur voor een systeem van wachtlijsten komt voort uit de overtuiging dat het onverantwoord is de volle last van de numerus fixus op een bepaalde generatie van eerstejaarsstudenten te laten neerkomen, eerstejaars die als zij zijn uitgeloot mogen blijven hopen een volgend jaar aan bod te komen zonder daaromtrent enige zekerheid te hebben. Over deze problematiek wordt in de memorie van antwoord veel te gemakkelijk heengelopen. De ervaring leert dat goed gemotiveerde studenten aan hun eerste studiekeuze blijven vasthouden, ook als zij één of meer keren zijn uitgeloot. Wat zij nodig hebben is zekerheid, een mogelijkheid om de toekomst te plannen. Daartoe lijkt voorrang voor uitgeloten in de vorm van een wachtlijst het beste middel. Het is natuurlijk waar, zoals de memorie van antwoord zegt, dat uitloting voor een bepaalde studie geen uitsluiting van het universitaire onderwijs betekent. Maar de ervaring leert nu eenmaal dat velen vast blijven houden aan hun eerste studiekeuze, en naarmate het aantal fixusrichtingen toeneemt nemen de overige mogelijkheden af.

Van een keuze tussen loting en extra toelatingseisen willen de studentendecanen zich onthouden omdat dit de werkelijke problematiek die hier aan de orde is voor een belangrijk deel zou versluieren, aldus de heer Vlaar. Men kan hoogstens denken over een noodoplossing op de zeer korte termijn. En dan gaat de voorkeur uit naar een wachtlijstensysteem dat de uitgeloten een zo groot mogelijke zekerheid biedt.

Voor het werk van het Centrale Bureau Aanmelding en Plaatsing te Groningen zeiden de studentendecanen grote waardering te hebben. Zij waren ervan overtuigd dat daar met grote nauwkeurigheid gewerkt wordt en dat van soms wel veronderstelde onregelmatigheden geen sprake is.

De heer Vlaar zei nog, sprekend over de schrijnende gevallen waarvoor op grond van een hardheidsclausule drie procent van de beschikbare plaatsen is gereserveerd, dat de decanen liever zouden zien dat deze schrijnende gevallen alsnog aan het vastgestelde aantal werden toegevoegd en niet van de beschikbare ruimte afgenomen. Zoals het nu gaat wordt een op dergelijke gronden toegekende plaats aan een ander ontnomen, en in de praktijk blijkt het toch maar om enkelen te gaan.

Over bijzondere gegevens betreffende de studieresultaten van studenten die eerst hun militaire dienstplicht vervuld hebben zeiden de decanen niet te beschikken. In het algemeen geldt, dat de studieresultaten beter zijn naarmate men jonger studeert.

4. Landelijk Overleg van Grondraden

Namens het Landelijk Overleg van Grondraden zei de heer J. Kingma het te betreuren dat de kamercommissie geen openbare hoorzitting georganiseerd had, maar slechts een beperkt aantal landelijke organisaties voor een gesprek had uitgenodigd.

Het LOG beschouwt de studentenstops als een aantasting van het recht op onderwijs. Dit recht houdt volgens het LOG in, dat ieder die het v.w.o.-diploma heeft behaald moet kunnen gaan studeren zonder de toegang tot de studierichting van zijn keuze versperd te zien door een numerus fixus. De hele doorstroming in het onderwijs komt zo in gevaar. Van het v.w.o. komende studenten die niet naar de universiteit kunnen, gaan dan maar naar het ook al met capaciteitsproblemen worstelende h.b.o. met als gevolg dat h.a.v.o.-abituriënten daar steeds minder aan bod komen. Steeds minder studenten volgen zo een opleiding die overeenkomt met hun voorkeur, hun vooropleiding en hun capaciteiten.

Het LOG keert zich scherp tegen het arbeidsmarkt criterium zoals de be-windslieden dat in de memorie van antwoord ten tonele voeren. Er is op het ogenblik inderdaad sprake van een zekere werkloosheid onder academici, maar de manier waarop de regering de zaken nu voorstelt dient er alleen maar toe het ware motief: bezuiniging, te camoufleren.

Er zullen in de toekomst wel degelijk meer academici nodig zijn. Prognoses omtrent een stagnerende vraag op de arbeidsmarkt zijn ook in het verleden zeer zwak gebleken. Behoorlijke studies daarover bestaan niet of nauwe-lijks. Wanneer men oog heeft voor de huidige problemen op bij voor-beeld het gebied van de gezondheidszorg en de zorg voor het milieu, valt moeilijk vol te houden dat de behoefte aan mensen met een hooggekwalifi-ceerde opleiding zou afnemen. Bij de vooruitberekeningen die men maakt, soms tot het jaar 2000 toe, gaat men meestal van een zeer statisch maat-schappijbeeld uit en onderschat men nieuwe ontwikkelingen. Daarom blij-ken die prognoses er meestal flink naast te zijn.

De situatie komt erop neer dat de regering bezuinigen wil op het weten-schappelijk onderwijs, en nu het argument van de maatschappelijke behoef-te erbij haalt om de studentenstops te rechtvaardigen. De regering zegt dat ze meer geld nodig heeft voor het basis- en het secundaire onderwijs, en na-tuurlijk is dat belangrijk. Maar het onderwijs moet als één geheel worden ge-zien, en het gaat niet aan iemand tot en met het v.w.o. op te leiden, om hem vervolgens de weg naar het tertiaire onderwijs te versperren.

Het LOG vindt dan ook dat voor het totale onderwijs, inclusief het tertiaire, meer geld beschikbaar moet komen. Met name in het wetenschappelijk on-derwijs is de situatie de laatste jaren slechter geworden. De stops, die steeds als een tijdelijke maatregel zijn voorgesteld, duren nu al verscheidene jaren. Er is geen beleid gevoerd, dat werkelijk gericht was op het opheffen van de stops.

Ook uit de meerjarennota van staatssecretaris Klein valt op te maken dat de bezuinigingen op het wetenschappelijk onderwijs structureel gaan wor-den. Het komt allemaal neer op een simpele bezuinigingsmaatregel. Dat blijkt ook uit de memorie van antwoord waar die de herstructurering van het wetenschappelijk onderwijs en het geïntegreerde hoger onderwijs nieuwe stijl aanprijst als de oplossingen voor het probleem van de studentenstops, terwijl dat allebei nog zeer omstreden zaken zijn.

Felle kritiek heeft het LOG, aldus de heer Kingma, op het feit dat het huidi-ge wetsontwerp de studentenstops opnieuw drie jaar wil laten voortbe-staan. Dat illustreert hoe weinig er wordt gedaan aan verbetering van de si-tuatie.

Een ander bezwaar geldt de sterk centraliserende tendens die in het wets-ontwerp tot uiting komt waar het gaat om de regels die zullen gelden voor de plaatsingscommissies. De bevoegdheden van de democratisch gekozen universiteitsorganen worden op deze wijze opnieuw uitgehold.

Samenvattend zei de heer Kingma, dat naar het oordeel van het LOG het wetsontwerp beslist geen wet mag worden. Het enige zou zijn de machti-gingswet zoals die nu luidt met één jaar te verlengen, om dan op de kortst mogelijke termijn een ruimer financieel beleid voor het wetenschappelijk onderwijs op gang te brengen. Zoals het nu gaat, wordt de universiteiten fi-nancieel de nek omgedraaid.

In antwoord op vragen uit de commissie bracht de delegatie van het LOG naar voren dat het *principiële recht op (hoger)onderwijs weliswaar niet met zoveel woorden in de wet is vastgelegd*, maar dat het daarom niet minder een recht is. Het is een recht dat gegroeid is door toedoen van de vakbewe-ging en de linkse politieke partijen, die voortdurend op uitbreiding van het recht op onderwijs hebben aangedrongen.

Dat de huidige toeloop naar de medicijnenstudie onvermijdelijk tot een groot artsenoverschot zal leiden trekt het LOG in twijfel. De regering gaat daarbi-j uit van de artsendichtheid die in de structuurnota gezondheidszorg van staatssecretaris Hendriks voor 1980 is gegeven. Maar het is zeer de vraag of straks niet een veel hogere artsendichtheid nodig zal zijn, zoals nu reeds in landen als Zweden en Rusland.

Aan de discussie over loting of selectie heeft het LOG tot dusver nauwelijks deelgenomen, omdat het van mening is dat het niet aangaat over beperking van de toelating tot de universiteit, langs welke weg ook, te spreken. De overheid moet principieel het recht op onderwijs garanderen, en zorgen dat ieder die dat wenst kan gaan studeren. En mocht een tijdelijke beperking onvermijdelijk zijn, bij voorbeeld bij medicijnen – van welke noodzaak het LOG overigens niet wenst uit te gaan –, dan verdient een wachtlijstensysteem nog altijd de voorkeur boven loting.

Bij de medicijnenstudie ligt het capaciteitsprobleem vooral in de fase van de coassistentenschappen. Daarom moet hard gewerkt worden aan uitbreiding van het aantal stageplaatsen, wat vrij eenvoudig kan gebeuren door meer affiliaties met streekziekenhuizen tot stand te brengen. Bovendien kan in de klinische fase van de medicijnenstudie de capaciteit vaak al door een aantal onderwijstechnische voorzieningen, zoals patiëntensimulatie en andere technieken, belangrijk toenemen.

In het algemeen biedt ook een systeem van wachtlijsten nauwelijks een oplossing voor de problemen. Als geen beleid wordt gevoerd dat gericht is op uitbreiding van de onderwijscapaciteit, stuit men met een wachtlijst op dezelfde moeilijkheden als met een studentenstop. Het gedwongen wachten voordat men bepaalde onderdelen van de studie kan volgen zal onvermijdelijk tot een chaotisch studieverloop leiden en is daarom voor het LOG beslist geen aanvaardbare oplossing.

Als men tot loting zou overgaan, is het LOG voor integrale loting. Een stelsel van gewogen loting betekent een onaanvaardbare aantasting van de waarde van het eindexamen v.w.o., waarvan in beginsel elke bezitter in staat is wetenschappelijk onderwijs te volgen. Dit nog afgezien van de zeer twijfelachtige voorspellende waarde van eindexamencijfers.

5. Interuniversitair Studenten Overleg

Namens het Interuniversitair Studenten Overleg zei de heer J. Stevers, dat het ISO bij een discussie over de machtigingswet wenst uit te gaan van enerzijds het beperkte financiële kader dat regering en parlement voor het wetenschappelijk onderwijs hebben vastgesteld, en anderzijds het recht op wetenschappelijk onderwijs van ieder die zich daarvoor blijkens zijn eindexamen heeft gekwalificeerd. Men moet bij dit laatste bedenken dat de overheid zelf, getuige onder meer de met de mammoetwet beoogde doorstroming, de toeloop naar het tertiaire onderwijs bewust gestimuleerd heeft.

Nu tussen de genoemde uitgangspunten een zekere spanning is ontstaan die tot de numerus fixus heeft geleid, zoekt men naar criteria die bij de toelating van studenten tot de betrokken studierichtingen te hanteren zijn. Voor het ISO staat daarbij vast, dat het op een structurele numerus fixus gerichte criterium van de arbeidsmarkt van te principiële aard is om het zo even tussendoor, bij nota van wijziging, in het huidige verlengingsontwerp op te nemen. Wel aanvaardbaar als uitgangspunt voor een numerus fixus zou in beginsel zijn, dat regering en parlement voor de dure specifieke beroepsopleiding jaarlijks een beleidsbeslissing nemen waarbij zij, rekening houdend met tal van factoren, zoals bij voorbeeld de meest wenselijke artsendichtheid bij de geneeskunde, afwegen of de toeloop naar een bepaalde studie moet worden afgeremd of gestimuleerd.

De heer P. Pennekamp zette uiteen dat het ISO zich, na afweging van de langzamerhand genoegzaam bekende voor- en nadelen van loting en selectie op grond van cijfers, voor een stelsel van gewogen loting heeft uitgesproken. Een zeer belangrijk argument voor deze keuze is tenslotte geweest, dat degenen om wie het hier gaat een zo groot mogelijke kans moeten krijgen om de eigen toekomst te beïnvloeden.

Bij gewogen loting denkt het ISO aan een stelsel met twee categorieën (8 en hoger, en lager dan 8), waarvan de inlotingskansen zich ongeveer verhouden als 1,5 : 1. Ook degenen met een 8 of hoger zouden in zo'n stelsel

dus moeten meeloten en geen rechtstreekse toelating verkrijgen. Daarvoor is de correlatie tussen eindexamencijfers en studieresultaten – die er zeker is – niet groot genoeg.

De heer J. Hoekema zei het toe te juichen dat de door de plaatsingscommissies te hanteren normen openbaar zullen zijn. Aan de argumenten die de student bij de plaatsingscommissies inbrengt moet maximale aandacht worden gegeven.

Het begrip onderwijscapaciteit is uiterst vaag en moeilijk te hanteren. Soms blijkt na vaststelling van een bepaalde capaciteit dat toch meer studenten goed kunnen worden opgeleid. De modellen voor capaciteitsberekening die nu in ontwikkeling zijn zullen dan ook verder uitgebouwd moeten worden. De randvoorwaarden bij de capaciteitsberekening zullen de instellingen en de faculteiten zoveel mogelijk zelf moeten aangeven. Anders zou een aantasting dreigen van de autonomie van de faculteiten ten aanzien van onderwijs en onderzoek zoals vastgelegd in de WUB.

In het algemeen, zo meende de heer Hoekema, zou het de voorkeur verdienen wanneer de universiteiten bepaalde fricties op het gebied van de capaciteit zoveel mogelijk door interne of onderlinge verschuivingen probeerden op te lossen, eventueel met inschakeling van de secties van de Academische Raad. In de laatste instantie zou pas de minister met zijn begrotingsbeleid in het geweer moeten komen.

De heer H. Wielenga pleitte voor uitbreiding van de voorlichting bij het v.w.o. over de toekomstige studiemogelijkheden. Ook de vijfde klassen moeten daar al bij worden betrokken om de uiteindelijke studiekeuze zo goed mogelijk gemotiveerd te doen zijn.

Daarbij is ook van betekenis, dat naarmate het inzicht in de talrijke studiemogelijkheden toeneemt een grotere spreiding van belangstelling ontstaat die de druk op de numerus-fixusrichtingen kan doen afnemen. Op het ogenblik is het inzicht in de mogelijkheden die het wetenschappelijk onderwijs biedt vaak nog zeer gering.

In antwoord op vragen uit de commissie werd van de zijde van de delegatie opgemerkt dat het ISO niet voor een systeem van wachtlijsten voelt. Met name bij de geneeskunde zou dat tot een onaanvaardbaar groot stuwmeer leiden dat een hele jaargang van aankomende studenten buiten spel zou plaatsen.

Toelating bij voorrang zou alleen voor een aantal schrijnende gevallen te overwegen zijn, maar zeker niet voor ieder die zijn militaire dienstplicht heeft vervuld. Dit alleen al omdat het een discriminatie van de andere sekse zou betekenen, en ook van degenen die voor militaire dienst zijn afgekeurd.

Gegadigden met een ontoereikende vooropleiding, zo meende de delegatie in antwoord op een desbetreffende vraag, zouden alleen mogen meeloten wanneer er een redelijke kans is dat zij de tekorten in hun vooropleiding binnen zeer afzienbare tijd kunnen wegwerken.

6. Algemene Vereniging van Schoolleiders bij het VWO en AVO

De voorzitter van de Algemene Vereniging van Schoolleiders, drs. K. de Jong, merkte op dat naar het oordeel van het bestuur van deze vereniging een selectieprocedure voor de studierichtingen waarvoor een numerus fixus geldt uitdrukkelijk een tijdelijk karakter dient te dragen, omdat nog steeds aan het v.w.o.-diploma het recht gekoppeld is om een studie in het w.o. te beginnen. Dit is altijd nog een principiële verschil tussen het v.w.o.-diploma en het h.a.v.o.- of het m.a.v.o.-diploma, waaraan geen recht op voortgezette studie is verbonden. Het gevaar bestaat, aldus de heer De Jong, dat de huidige beknotting van het recht om met een v.w.o.-diploma verder te studeren een permanent karakter krijgt, en dat men zich daarbij op den duur gaat neerleggen.

Ook dient er zo spoedig mogelijk een antwoord te komen op de vraag of de omnivalentie van het v.w.o.-diploma gehandhaafd moet blijven. Deze

vraag is vooral urgent nu gebleken is, dat tekortkomingen in de eindexamenspakketten aan de universiteiten over het algemeen zeer slecht worden opgevangen.

Voorts meent de A.V.S. dat, omdat selectie in feite een aantasting is van het recht op inschrijving aan een universiteit of hogeschool, de selectieprocedure voor ieder die het v.w.o.-diploma heeft behaald gelijk dient te zijn.

Nodig is ook een principiële uitspraak over de vraag, of de capaciteit van het wetenschappelijk onderwijs moet worden afgestemd op de maatschappelijke vraag naar afgestudeerden, dan wel op de individuele vraag naar dit onderwijs. Met andere woorden: moet het wetenschappelijk onderwijs – of, ruimer genomen, het tertiaire onderwijs – op economische gronden worden afgeremd, of op educatieve gronden bevorderd. Over die principiële keuze is dieper nadenken dringend geboden.

Een sluitende argumentatie voor of tegen een bepaald selectiesysteem acht de AVS in de huidige situatie niet mogelijk. De voornaamste criteria die men kan aanleggen zijn: eenvoud en doorzichtigheid voor alle betrokkenen.

In de huidige overgangsfase staat de A.V.S. een stelsel van gewogen loting voor waarbij zowel de eindexamencijfers als het oordeel van de school meetellen. Ook bij de overgang van basis- naar voortgezet onderwijs, van m.a.v.o. naar h.a.v.o. en van h.a.v.o. naar h.b.o. pleegt het oordeel van de school mee te tellen; waarom dan niet bij de overgang van v.w.o. naar w.o.?

De A.V.S. zou het onjuist vinden wanneer bijzonder gewicht werd toegekend aan het aantal jaren dat een leerling over de school heeft gedaan. Verdeeld is het bestuur over de vraag of extra betekenis moet toekomen aan de cijfers voor de zogenaamde relevante vakken.

In antwoord op vragen uit de commissie zei de heer De Jong, dat zijns inziens integrale loting zonder meer een sterk demotiverend effect op de leerlingen in het v.w.o. zal hebben. Een stelsel van gewogen loting verdient daarom de voorkeur, waarbij nog dient opgemerkt dat men met de huidige scherpe grens bij het cijfer $7\frac{1}{2}$ in het v.w.o. weinig gelukkig is.

De heer Th. G. A. Hoogbergen voegde hieraan toe, dat de demotiverende werking van het lotingssysteem niet zozeer tot uiting komt in onverschilligheid voor het behalen van een goed cijfer, maar veeleer in een algehele lusteloosheid. In de eindexamenklassen heerst op het ogenblik een weinig stimulerende sfeer, niet bevorderlijk voor een goede en opgewekte aanpak; de leerlingen laten het er veelal bij zitten, en zij zijn – men moet dat niet onderschatten – bovendien opmerkelijk gevoelig voor het zich in toenemende mate opdringende perspectief van de werkloosheid.

Eén van de argumenten tegen het meetellen in een systeem van gewogen loting van het aantal jaren dat een leerling voor het behalen van zijn v.w.o.-diploma nodig had is, aldus de heer De Jong, dat dit in flagrante strijd zou komen met de doorstromingsgedachte. Vooral leerlingen die via m.a.v.o. en/of h.a.v.o. naar het v.w.o. zijn doorgestroomd zouden daarvan immers zeer ten onrechte het slachtoffer worden. Bij de overige leerlingen kunnen eventuele dubblures worden verdisconteerd in het oordeel van de school. Van belang is bovendien, dat doubleren in het v.w.o. op het ogenblik niet meer te vergelijken is met wat het vroeger was. Er zijn scholen waar men het niveau zeer streng bewaakt en leerlingen vrij spoedig laat doubleren, maar er zijn andere scholen waar niemand meer blijft zitten en iedereen tot aan het eindexamen doorstroomt.

Het extra meetellen van de cijfers voor de relevante vakken doet naar het oordeel van de heer Hoogbergen afbreuk aan het karakter van de v.w.o.-opleiding als algemeen vormende opleiding. Men moet niet al in een zo vroeg stadium in een verregaand vakkenspecialisme vervallen, zeker niet nu het onderwijs in de hoogste klassen in de regel al tot zeven vakken is beperkt. De heer De Jong meende dat niet altijd eenvoudig uit te maken is wat nu relevante vakken zijn. Het hangt niet alleen in sterke mate van de studierichting af, ook is van belang dat sommige vakken voor bijvoorbeeld de medicijnenstudie alleen maar in de propedeutische fase relevant zijn en daarna in het geheel niet meer.

Dr. M. C. A. van der Heijden meende dat de voorlichting over de numerus-fixusproblematiek, zowel op de scholen als aan de universiteit, nog veel te wensen overlaat. De scholen zijn eigenlijk bij overrompeling voor deze vragen geplaatst en weten er nog niet altijd goed raad mee, al doen de decanen wat zij kunnen. De heer Van der Heijden constateerde een discrepantie in het overheidsbeleid in die zin, dat nog steeds gepleit wordt voor maximale deelneming aan het secundaire onderwijs, terwijl de aansluiting op het tertiaire onderwijs steeds problematischer wordt. Ook dat is een kwestie van voorlichting.

De heer De Jong merkte op dat de sfeer van onzekerheid die nu tot de examenklassen van het v.w.o. doordringt in de h.a.v.o.-bovenbouw al veel langer heerste. Voor die leerlingen is de toekomst al lang onzeker; soms geven ze zich voor vijf h.b.o.-opleidingen tegelijk op, zonder enige zekerheid over het resultaat. Het v.w.o. begint hiervan nu ook het een en ander te merken. Het wordt tijd dat de overheid een principiële uitspraak doet en niet langer op twee gedachten hinkt. Is hier nog steeds sprake van voorbereidend wetenschappelijk onderwijs, hetgeen betekent dat de leerlingen na het eindexamen naar de universiteit gaan, of is men langzamerhand met iets heel anders bezig?

De heer De Jong erkende desgevraagd dat de criteria, nodig voor een toelatingsstelsel van gewogen loting, nog onvoldoende uitgewerkt zijn. Maar, zo voegde hij daaraan toe, een recente algemene vergadering van de A.V.S., waar vijfhonderd schoolleiders aanwezig waren, heeft duidelijk uitgesproken liever onvolmaakte criteria gehanteerd te willen zien dan helemaal geen criteria.

7. Nederlandse Vereniging van Schooldekanen

In een tevoren toegezonden schrijven gaf het bestuur van de Nederlandse Vereniging van Schooldekanen als zijn mening, dat het door de regering voorgestelde systeem van uitsluitend loting voor numerus-fixusstudies afwijzing verdient. Een systeem dat berust op een combinatie van selectie en loting, met daaraan gekoppeld de mogelijkheid van herkansing, zal op den duur voor alle betrokkenen het meest aanvaardbaar blijken.

Een topgroep, gevormd door degenen met een gemiddeld eindexamencijfer van 8 of meer, zou zonder meer toelating moeten verkrijgen, zo meent het bestuur van de NVS. De restgroep neemt deel aan de loting, waarbij twee mogelijkheden te onderscheiden zijn. Als de restgroep klein uitvalt kan men gewone loting toepassen. Blijft een omvangrijke restgroep over, dan verdient gewogen loting aanbeveling waarbij verschillende lotingskansen worden gegeven op grond van twee factoren: gemiddeld eindexamencijfer en vertraging in jaren.

De mogelijkheid van herkansing zou hierin moeten bestaan, dat naast de reeds bestaande gelegenheid om in één of meer vakken een aanvullend eindexamen te doen de mogelijkheid wordt geopend in één of meer vakken een herhaald eindexamen af te leggen. De abiturienten worden daardoor in staat gesteld hun puntengemiddelde op te voeren en zichzelf in de topgroep te plaatsen, of althans hun lotingskans te vergroten.

Het NVS-bestuur is voorstander van het hier geschetste stelsel omdat het v.w.o.-leerlingen met een sterke en goed gemotiveerde voorkeur voor een bepaalde studierichting de kans geeft hun plannen door een extra inzet te realiseren.

Erkend wordt dat bij een dergelijk systeem een opschroefing van de eindexamencijfers, bij de bepaling waarvan subjectieve elementen mede een rol spelen, niet is uitgesloten. Mocht in de toekomst blijken dat de voorspellende waarde van de eindexamencijfers afneemt, dan kan men altijd de norm voor het bepalen van de topgroep verscherpen.

Een fundamenteel bezwaar tegen het hier aanbevolen stelsel zou zijn, dat de op deze manier samengestelde topgroep weliswaar bestaat uit mensen die geschikt zijn voor de studie, maar dat dit nog niet zonder meer wil zeggen dat zij ook het geschiktst zijn voor het beroep waartoe die studie opleidt. Daar valt tegen in te brengen dat selectie naar beroeps geschiktheid praktisch niet uitvoerbaar is, gezien het grote aantal aanmeldingen. Bovendien kan men erop wijzen dat het hier gaat om een institutionele selectie: men wil een groep samenstellen van mensen die de meeste kans hebben een bepaalde studie met succes te volgen. Als er een discrepantie bestaat tussen geschiktheid voor de studie en geschiktheid voor het daarachter liggende beroep, zal men de verbetering niet moeten zoeken in een ander selectie criterium, maar in een herstructurering en herprogrammering van de studie, zo meent het bestuur van de NVS.

In het gesprek met de vaste commissie verklaarde drs. M. J. Rood, die tevens zitting heeft in de commissie v.w.o.-w.o. (de commissie-Duparc) die aan de Academische Raad advies over de selectieprocedure heeft uitgebracht, dat het hierboven uiteengezette systeem eveneens de voorkeur had van de helft van de leden van deze commissie. De commissie-Duparc heeft in haar rapport tenslotte weliswaar tot gewogen loting geadviseerd, maar bij een daaraan voorafgegangene stemming bleken acht leden voorkeur te hebben voor de gewogen loting, en acht voor het hier bepleite systeem van een topgroep die rechtstreeks toelating verkrijgt en (gewogen) loting voor de resterende groep.

De delegatie erkende dat het meewegen van de vertraging in jaren niet in het nadeel zou moeten werken van leerlingen die via m.a.v.o. en/of h.a.v.o. naar het v.w.o. zijn doorgestroomd en als gevolg daarvan meer tijd nodig hebben gehad. Ook met andere persoonlijke omstandigheden, zoals ziekte, zou men vanzelfsprekend rekening moeten houden.

De schooldekanen achtten het buiten twijfel dat de numerus-fixusproblematiek tot een sfeer van toenemende onzekerheid bij de v.w.o.-leerlingen heeft geleid. Bij een enquête onder 290 zesde-klassemers in Bussum bleek 70 % in meerdere of mindere mate onder de druk te staan van onzekerheid over de mogelijkheden na het eindexamen. Een derde deel bleek, voor het geval van uitloting, niet over een aanvaardbare alternatieve studiekeuze te beschikken. In deze groep overheerste een gevoel van machteloosheid, het gevoel dat je alleen maar kunt afwachten en zelf niets kunt doen om je kansen te vergroten. Voor de schooldekanen schuilt juist hierin het sterkste argument om te pleiten voor een topgroep die rechtstreekse toelating verkrijgt. Wie wil, krijgt daarmee althans een mogelijkheid om zijn kansen zelf te beïnvloeden en hoeft niet uitsluitend passief af te wachten hoe het lot over hem beschikt.

Over de in de schriftelijke uiteenzetting bepleite herkansingsmogelijkheid werd namens de delegatie opgemerkt, dat voor veel v.w.o.-abituriënten uitloting uiterst moeilijk te verwerken is. Men praat, ook van regeringszijde, vaak veel te gemakkelijk over alternatieve studies. Veel aspirant-studenten zijn zo sterk gericht op de studie van hun keuze dat zij geen alternatief erkennen. Juist voor hen, zo meent de NVS, zou een herkansing goed zijn die hun de gelegenheid biedt door een extra inspanning het cijfer voor bepaalde vakken te verbeteren en zo een gemiddelde te bereiken dat de toelating tot het w.o. zeker stelt of althans de kans bij een gewogen loting vergroot. Zoals het nu gaat, is soms de ijverige leerling die nimmer gedoubleerd heeft in het nadeel bij de leerling die zo gelukkig was in de vijfde klas een keer te blijven zitten en daardoor bij het eindexamen het cijfer te halen.

De voorgestelde herkansing hoeft niet uitsluitend een vol jaar later plaats te hebben. Ook is denkbaar dat meermalen per jaar de gelegenheid geboden wordt in bepaalde vakken eindexamen te doen, zoals dat in het wetenschappelijk onderwijs gebeurt. Niets hoeft een leerling te beletten een tweede maal eindexamen te doen om zijn resultaat te verbeteren. Het is tot nog toe alleen niet gebruikelijk.

De delegatie zei desgevraagd er geen bezwaar tegen te hebben dat de schoolleiding in het kader van de toelatingsprocedure een advies over de leerling uitbrengt, maar dat advies zou dan niet door de schooldecaan moeten worden gegeven. Dat zou de noodzakelijke vertrouwensrelatie tussen decaan en leerling op ongewenste wijze kunnen vertroebelen.

De delegatie zou het onjuist vinden indien voor de selectie uitsluitend de cijfers van het centrale schriftelijk eindexamen zouden meetellen, en niet die van het schoolonderzoek.

Jongeling
Abma
Hutschemakers
Van der Spek
Masman
Ter Woorst
Laban
Gardeniers-Berendsen
Hermes
Van Ooijen
Van Leijenhorst
* Vermaat
Smit-Kroes
Van Veenendaal-van Meggelen
Beuker
Beekmans
De Leeuw
Dees
* Kraaijeveld-Wouters
De Koning (B.P.)
Kolthoff
Van der Heem-Wagemakers
Ginjaar-Maas
Worrell